

lyokat veszi figyelembe. A keresést természetesen nemcsak a keresési mechanizmus elnagyoltsága, hanem a könyvtárak eltérő ETO-jelzet használata is nehezíti. Ha tudatában vagyunk e hiányosságoknak és kiismerjük a keresési mód „rigolyáit”, szükség esetén használható keresési eszközzé válik. Példa:

amerikai irodalom története
820(73)(091) helyett a keresőkérdés
„82073091”

4. Tárgyszavak böngészése

A tárgyszavak böngészése technikai értelemben azonos a címek böngészésével.

Használatának tartalmi oldaláról a tárgyi keresések fejezetben lesz bővebben szó.

Koltay Klára

A Könyvtártudományi Szakkönyvtár szolgáltatásai az Országos Dokumentumellátási Rendszerben

A Könyvtártudományi Szakkönyvtár könyvtár- és tájékoztatástudományi nyilvános szakkönyvtár és információs központ, az ODR tagkönyvtára.

Feladata, hogy gondoskodjék a hazai könyvtártudományi, könyvtár-informatikai, könyvtártörténeti kutatásokhoz, a könyvtárügy irányításához, a könyvtárosok képzéséhez és továbbképzéséhez szükséges dokumentumbázisról, annak sokoldalú feltárásáról, valamint a használat feltételeinek megteremtéséről, ellássa szakirodalommal és szakirodalmi információval a gyakorló és leendő könyvtárosokat, a könyvtáros kutatókat, szakértőket és a könyvtárügy irányító szerveit. Mint intézeti könyvtár szolgálja a Könyvtári Intézet tevékenységét, valamint hozzájárul az Országos Széchényi Könyvtár ez irányú igényeinek kielégítéséhez is.

A Könyvtártudományi Szakkönyvtár gyűjteményébe 44 ezer kötet könyvön és mintegy 390 kurrens időszaki kiadványon kívül szakdolgozatok, disszertációk, IFLA-konferenciai anyagok, fordítások, útjelentések, lapkivágatok, fotók, könyvtárismertető, könyvtári propagandaanyagok és plakátok, audiovizuális és elektronikus dokumentumok tartoznak. Az állomány nagysága 106 ezer könyvtári egység.

Ebben az írásban a szakkönyvtárnak azokat a szolgáltatásait foglaljuk össze, amelyek elsősorban szolgálják a dokumentumellátást, és nem

térünk ki olyan hagyományos információszolgáltatási formákra, mint például a referenz-szolgálat, az irodalomkutatás, a figyelőszolgálat vagy a bibliográfiai tevékenység.

A Könyvtártudományi Szakkönyvtár dokumentumszolgáltató tevékenysége

A szakkönyvtár az OSZK egyetlen olyan gyűjteménye, amely a helyben nyújtott szolgáltatáson kívül *kölcsönzés* útján is biztosítja állománya használatát mindazok számára, akik a Széchényi Könyvtárba érvényes olvasójeggyel rendelkeznek. A szakkönyvtárban a kölcsönzés igénybevételéhez regisztráltatniuk kell magukat, ennek fejében kölcsönzőjegyet kapnak.

A Könyvtártudományi Szakkönyvtár mint az Országos Dokumentumellátási Rendszer tagkönyvtára nagy hangsúlyt fektet a dokumentumok eredetiben vagy másolatban történő könyvtári kölcsönzésére.

A kölcsönözhető állomány – eredetiben – *könyvtárközi kölcsönzés* keretében is igénybe vehető. A nem kölcsönözhető dokumentumokról – a szerzői jogi szabályok betartásával, térítés fejében – másolatot adunk. A könyvtárközi kölcsönzési kéréseket szabályos kéréslap útján vagy írásban, faxon, elektronikus levélben is elfogadjuk. *Az átfutási idő rövidítése érdekében hasznos, ha a könyvtárközi kéréseket közvetlenül a szakkönyvtárnak, és nem az OSZK könyvtárközi kölcsönzési osztályának küldik.*

Az olvasók kérésére a gyűjtőkörünkbe tartozó, de állományunkból hiányzó dokumentumokat más könyvtárból, külföldről is (az olvasók költségére) megkérjük. A más könyvtártól eredetiben kapott dokumentumok csak helyben használhatók.

A hagyományos *másolatszolgáltatás* keretében az állományban lévő dokumentumokról – a szerzői jogi szabályok betartásával, térítésért – fénymásolatot készítünk. A hangzóanyagokat hozott kazettára másoljuk. Új fejlesztés eredményeként *2002-től* – elsősorban a könyvtárközi dokumentumszolgáltatás keretében – *bevezetjük az elektronikus másolatszolgáltatást* (az eredeti dokumentum szkennelt változatának faxon vagy fájlban történő továbbítását).

A digitalizált másolatokon kívül a szakkönyvtár elsősorban a szakfolyóiratában, a *Könyvtári Figyelő*ben megjelent tanulmányok elektronikus változatát szolgáltatja honlapján keresztül.

Információs szolgáltatás az állományról

A szakkönyvtár gyűjteményét különféle katalógusokból álló katalógusrendszer tárja fel. Az állomány nagy részéről cédulakatalógusok állnak az olvasó rendelkezésére. A könyvtár teljes

RAKTÁRI JELZET:	3-12696
FIÓKKÖNYVTÁR:	KMK
MEGJEGYZÉSEK:	1.22 K 89

on-line katalógusban az „OSZTÁLYOZÁS: tárgyszó” nevű index szolgál.

A LibriVisionben megtalált dokumentumok megjelenítő formátumában csak a dokumentum lelőhelye szerepel, a könyvtárkód feltüntetésével.

Azok a dokumentumok vannak meg a Könyvtártudományi Szakkönyvtár állományában (illetve egyelőre csak azok szerepelnek az on-line katalógusban), amelyek leírásában lelőhelyként a B1700 kód szerepel. A dokumentumok raktári jelzetét a „PÉLDÁNYOK IGÉNYLÉSE” gomb segítségével lehet megállapítani. Első lépésben a felületen csak az OSZK jelzetei jelennek meg, illetve egy tájékoztató szöveg arról, hogy a keresett dokumentumnak az OSZK-ban nincs jelzete. A Könyvtártudományi Szakkönyvtár raktári jelzetei minden esetben az „ÖSSZES PÉLDÁNY” gomb segítségével varázsolhatók elő.

A példányinformáció megjelenítését a következő ábrával illusztráljuk:

ELHELYEZÉS:	KMK Olvasóterem
HOZZÁFÉRÉS TÍPUSA:	Rövid lejáratral Könyvtárközi kölcsönzés lehetséges

könyv- és folyóirat-állományát, mikrofilmjeit, audiovizuális és egyéb nem hagyományos dokumentumait feltáró leíró és tárgyi cédulakatalógust 1999-től kezdődően lezártuk.

1995-ben tagkönyvtárként csatlakoztunk az OSZK NEKTÁR rendszeréhez, és közös on-line katalógust kezdtünk építeni.

Az OSZK számítógépes rendszerváltásával együtt a Könyvtártudományi Szakkönyvtár is áttért az új nemzeti könyvtári integrált szoftver, az Amicus használatára. A korábbi rendszerben, a DOBIS/LIBIS-ben feldolgozott rekordjainkat áttöltötték az Amicusba, amelyben 2000 decembere óta folyik az on-line adatbevitel. A közös, *on-line olvasói katalógus* a LibriVision program segítségével használható, a <http://nektar.oszk.hu> internetcímen. A katalógus első használata előtt javasoljuk a „KÖTELEZŐ OLVASMÁNY”-nak elkeresztelt használati útmutató tanulmányozását. Az abban foglaltak a szakkönyvtárra is érvényesek, a következő kiegészítésekkel:

A Könyvtártudományi Szakkönyvtár a tárgyi feltárára a katalóguscélú és dokumentációs feldolgozásban egységesen a *Könyvtári és tájékoztatói tézauruszt* használja. A tézaurusz deszkriptorai és a földrajzi tárgyszavaink keresésére az

ahol:

- a RAKTÁRI JELZET azt a jelzetet tartalmazza, amelyet a kölcsönzési, illetve a könyvtárközi kölcsönzési kérelmre ki kell írni;

- a FIÓKKÖNYVTÁR felirat után a Könyvtártudományi Szakkönyvtár Amicusbeli elnevezése szerepel (KMK, vagyis a Könyvtári Intézet „leánykori neve”);

- a MEGJEGYZÉSEK mező a példány olvasótermi helyrajzi számát mutatja meg, azoknál a dokumentumoknál, amelyeknél

- az ELHELYEZÉS mezőben a „KMK Olvasóterem” felirat olvasható,

- a HOZZÁFÉRÉS típusa mezőben a kölcsönözhetőségre utaló kifejezés szerepel (a „NEM FORGALMAZHATÓ” nem kölcsönözhető, a „FORGALMAZHATÓ” normál /négyhetes/ kölcsönzést, a „RÖVID LEJÁRATTAL” rövidített határidejű /kéthetes/ kölcsönzést jelent), valamint ebben a mezőben található utalás a könyvtárközi kölcsönzés lehetőségére is (ez utóbbi egyelőre csak azoknál a dokumentumoknál szerepel, amelyek példányinformációja már közvetlenül az Amicusban készült.)

Az on-line katalógus rekordállományát folyamatosan bővítjük. 2002-es terveinkben szerepel a gépi kölcsönzés bevezetése, amelynek érdeké-

ben legalább a kölcsönözhető állományrészt igyekszünk minél teljesebben feldolgozni az Amicus segítségével. Első teendők a közös katalógusban szereplő olyan rekordok „honosítása” (vagyis tárgyszóval és példányinformációval való ellátása), amelyek a szakkönyvtárban is meglévő dokumentumokról készültek. A honosítás és a kölcsönözhető állomány gépi feldolgozása után a teljes körű retrospektív konverziót is megkezdjük.

A Könyvtártudományi Szakkönyvtár állományának az a része, amelyet ODR-támogatásból szereztünk be, rövidesen az ODR lelőhely-adatbázisában is kereshető lesz. Az Amicusra való átállítás után az OSZK fejlesztői kidolgozták azt az eljárást, amelynek segítségével ezeket a rekordokat az on-line katalógusból leválogathatjuk, és HUNMARC-formátumban jelenthetjük az ODR lelőhely-jegyzékébe.

Az on-line olvasói katalóguson kívül a legfontosabb tájékoztató eszközünk a magyar és külföldi könyvtártudományi folyóiratcikkekről 1986-tól épített *MANCI adatbázis*. A MANCI www-felületű változata a szakkönyvtár honlapján keresztül vehető igénybe. Közvetlen internetcíme: <http://w3.oszk.hu/manci.htm>. Az adatbázisból 2002-től kezdve a kiválasztott rekordok letölthetők. Ugyancsak 2002-től kezdve a külföldi cikkekről készített bibliográfiai rekordokhoz kapcsolt magyar nyelvű referátumok is olvashatók a hálózaton.

A MANCI adatbázis azáltal, hogy a feldolgozott forrásdokumentumok raktári jelzetét is tartalmazza, on-line cikk-katalógusként is szolgál, és ezzel megkönnyíti a kéréslapok, illetve a könyvtárközi kölcsönzési kérelmek kitöltését.

Az állomány legfrissebb részéről két további tájékoztató eszköz segítségével lehet tájékozódni. A szakkönyvtár *gyarapodási jegyzéke* a legújabb, nagyobb érdeklődésre számot tartó külföldi könyvekről készül, negyedévenként annotálva. A gyarapodási jegyzéket a honlapunkon keresztül is lehet használni. A jegyzék nyomtatott változata a Könyvtári Figyelőben jelenik meg. A könyvtárközi kölcsönzés megkönnyítésére a gyarapodási jegyzék is tartalmazza a dokumentumok raktári jelzetét.

A magyar könyvtári témájú folyóiratokról *tartalomjegyzéket* szolgáltatunk honlapunkon, illetve a saját honlappal rendelkező folyóiratokhoz (pl. Könyvtári Figyelő, Tudományos és

Műszaki Tájékoztatás) kapcsolatot teremtünk. Ez a jegyzék a gyors tájékozódást hivatott szolgálni, a lapok címe, illetve füzetszáma alapján. Téma szerinti keresésre a MANCI adatbázist, illetve *A Magyar Könyvtári Szakirodalom Bibliográfiáját* ajánljuk.

Szeretnénk, ha szolgáltatásainkat minél többen igénybe vennék, és a könyvtárosok szakkönyvtárát minden szakmabéli a sajtójának éreznék.

Szolgáltatásaink elérési címei:

A Könyvtári Intézet honlapja: <http://www.ki.oszk.hu> (innen a Szervezeti felépítés vagy a Szolgáltatásaink ágon lehet eljutni a Könyvtártudományi Szakkönyvtárhoz).

A Könyvtártudományi Szakkönyvtár címe: <http://www.ki.oszk.hu/konyvtar/index.html>

On-line katalógus: <http://nektar.oszk.hu>

MANCI-adatbázis: <http://w3.oszk.hu/manci.htm>

Gyarapodási jegyzék: <http://www.ki.oszk.hu/konyvtar/gyarap/index.html>

Magyar könyvtári folyóiratok tartalomjegyzéke: <http://www.oszk.hu/szerv/ki/tartj/tartjegy.htm>

Könyvtári Figyelő: <http://www.oszk.hu/kiadvany/kf>

A Könyvtártudományi Szakkönyvtár e-mail címe: kszk@oszk.hu

A könyvtár vezetőjének e-mail címe: racz@oszk.hu

Könyvtárközi kölcsönzés: kszk@oszk.hu, vagy szabozs@oszk.hu, vagy racz@oszk.hu

Referenz-szolgálat, MIT-HOL: hegykozi@oszk.hu

A Könyvtártudományi Szakkönyvtár postacíme: 1827 Budapest, Budavári Palota F ép. 801. sz.

Telefonszámok: (1) 224-3725 (olvasószolgálat), (1) 224-3794 (tájékoztatás), (1) 224-3793 (osztályvezető)

Fax: (1) 224-3795

Rácz Ágnes